



Серія "Черкащини славетні імена"

ББК 91.9 : 83

3 – 53

Земля, яку сходить Тарас..." (Шевченківські місця на Черкащині) : біобібліогр. показч. / Комунал. закл. "Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка" Черкас. обл. ради ; уклад. Л. Т. Демченко. – Черкаси : ОУНБ, 2013. – 60 с. – (До 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка).

Земля, яку сходить Тарас..." **(Шевченківські місця на Черкащині)**

*До 200-річчя від дня народження
Т. Г. Шевченка*

Біобібліографічний показчик

Черкаси 2013

Укладач

Л. Т. Демченко

Науковий редактор

В. Т. Поліщук

Редактор

Г. С. Круглякова

Відповідальна за випуск

Л. П. Капкаєва

Комп'ютерний набір

І. В. Таранець

Від укладача

Понад 50 пам'ятних місць Черкащини пов'язані з ім'ям Т. Шевченка. Тарас Григорович народився у Моринцях, а на Чернечій горі поблизу Канева знайшов свій вічний спочинок.

Тричі приїжджав поет у рідні краї. Ці відвідини закарбувалися в пам'яті Тараса Григоровича як найбільш щирі і сокровенні. Неодноразово у своїй творчості він повертався до малої батьківщини, звертався до її історії.

Мета біобібліографічного покажчика "Земля, яку сходить Тарас..." – надати інформацію про видання, присвячені містам і селам Черкащини, пов'язаним з ім'ям Т. Шевченка.

Література, включена до покажчика, вийшла друком протягом 1991 – 2013 років. Виключення становлять ті видання, які мають особливу цінність для висвітлення даної теми. Добір літератури закінчено у травні 2013 року.

У покажчик відібрано книги, статті зі збірників, періодичних видань.

Джерелами виявлення матеріалів для посібника були: фонд бібліотеки, бібліографічні покажчики, присвячені Т. Г. Шевченку, прикнижкові та пристатейні списки літератури, вміщені в наукових виданнях.

Публікації, які увійшли до покажчика, було переглянуто *de visy*.

Структурно видання складається з передмови упорядника, вступної статті В. Т. Поліщука, 18-ти тематичних розділів, допоміжних покажчиків, змісту.

У першому розділі посібника відображено літературу про Черкащину як Шевченків край в цілому; у другому – про малу батьківщину митця; у наступних – про перебування Шевченка в окремих містах і селах краю. Завершує посібник розділ про Канів як місце вічного спочинку поета.

Кожен з розділів видання знайомить читача з публікаціями про перебування Т. Г. Шевченка в тому чи іншому населеному пункті, відображенням міста чи села у творчості митця, про особистості, з якими він тут зустрічався, вшанування пам'яті поета.

На початку окремих розділів і підрозділів містяться короткі інформаційні довідки.

Якщо назва не розкриває змісту публікації, – до неї подано анотацію.

Бібліографічний опис та скорочення у ньому здійснено за чинними в Україні стандартами.

Для найбільш повного висвітлення теми посібника і зручності користування ним вміщено географічний та іменний покажчики, наповнено світлинами, копіями власних робіт художника.

Бібліографічний покажчик розрахований на красзнавців, літературознавців, бібліотечних, музейних працівників, педагогів, студентів, туристів, усіх, хто цікавиться життям і творчістю Т. Г. Шевченка.

Дороговкази на Тарасових шляхах

Величний Шевченків ювілей, його 200-річчя з дня народження, яке стрімко наближається, багатьох сумлінних українських людей спонукає до дій, аби добрими, потрібними справами пошанувати національного Генія.

Наша головна обласна бібліотека, яка вже багато літ є справжньою скарбницею духу й думки, ніколи не була осторонь від більших чи менших знакових подій. Тим паче нині, коли йдеться про 200-ліття Тараса Шевченка, чиє ім'я носить ця книгозбірня.

Укладання біобібліографічного покажчика – одна з таких добрих і потрібних справ. Тим паче, що укладений він за найновішими вимогами щодо такого типу видань. І, певен, стане у великій пригоді всім, хто зацікавиться краєзнавчою Шевченкіаною.

Звісно, люди (науковці, краєзнавці, бібліотечні працівники) знають, що Шевченко долею пов'язаний не тільки зі Звенигородщиною, Канівщиною і Чигиринщиною, а його стежки в різні часи й за різних обставин пролягли й іншими краями Черкащини. Якими саме, – от і вказує пропоноване видання. Виявляється, що Тарас Григорович фізично не бував тільки в кількох районах нашої області.

Послугуючись цим покажчиком, кожен легко віднайде в бібліотеках потрібну інформацію й використає її задля самоосвіти чи навчання інших, задля написання наукових чи популярних студій, задля проведення певних заходів у закладах освіти чи культури тощо.

У покажчику подається цікава інформація про національні заповідники, музеї, про людей, причетних до збереження пам'яті про Великого Кобзаря, до подвижництва біля його імені.

Тож користуйтеся, люди добрі, цим покажчиком, дбайливо впорядкованим небайдужими працівниками бібліотеки, вшануйте й популяризуйте образ і слово Великого Українця.

Володимир Полішук,
доктор філології, професор

Черкащина – земля, освячена великим іменем



*Благословен той день і час,
коли прослалась килимами
Земля, яку сходить Тарас
Малими босими ногами,
Земля, яку скропив Тарас
Дрібними росами-сльозами.*

*М. Рильський
Слово про рідну матір*

1. **Черкащина в контексті історії України** : матеріали Четвертої наук. -практ. конф., присвяч. 195-річчю від дня народж. Т. Г. Шевченка, [Черкаси, 25 лют. 2009 р.] / Черкас. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців... [та ін.]. – Черкаси : Вертикаль, 2010. – 315 с.

Т. Шевченко і Черкащина : шевченківські місця, вшанування пам'яті поета.

2. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл. – Текст укр., англ.

Шевченківські місця Черкащини.

3. **Бас, В. В.** Путівник : [шевченків. місця Черкащини] / В. В. Бас // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 116 – 150. : іл.

4. **Стежинами Великого Тараса** = Path of Greate Taras : [альбом / авт.-упоряд. І. О. Прилуцька ; ред. О. І. Прилуцький]. – Черкаси : Відлуння-Плюс, [2010]. – 111 с. : іл.

Про життєвий шлях Т. Г. Шевченка. Гортаючи сторінки альбому, ніби проходиши шевченковими стежками, зокрема на Черкащині.

5. **Доля** : книга про Тараса Шевченка в образах та фактах / авт.-упоряд. тексту В. О. Шевчук. – К. : Дніпро, 1993. – 779 с. : іл.

Згадуються міста і села Черкащини, пов'язані з ім'ям поета.

6. **Мандри Україною.** Золота підкова Черкащини = Around Ukraine. The Colden Horse – Shoe of Cherkasy Redi-on : путівник / [В. Мельниченко та ін. ; голов. ред. О. Черевко]. – [К. : АДЛЕР-Україна, 2007]. – 231 с. : іл.

Фотоальбом з розповідями про пам'ятки історії і культури 16 районів Черкаської області, зокрема про пам'ятки, присвячені Т. Г. Шевченку.

7. **Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі = Taras Shevchenko – the glorius son of Cherkasy region** / [А. Ю. Чабан та ін.]. – Черкаси : Бізнес-стиль, [2012?]. – 157 с. : іл. – Текст укр., англ.

Багатоілюстроване інформаційно-презентаційне видання висвітлює сторінки життя і творчості Кобзаря, які поєднані з Черкащиною. Історичні, культурні та природні пам'ятки його перебування в краї. Черкащина у творчості Т. Шевченка.

8. **Жадько, В. О.** Іду за Шевченком. Від Києва до Канева / Віктор Жадько. – [К. : Експрес-Поліграф, 2010]. – 127 с. : іл.

Розповідь про шевченківські місця на Черкащині, їх історію, про людей, з якими зустрічався Шевченко, історію створення малюнків цих місць, про міста і села, де встановлено пам'ятники поету. Багатоілюстроване видання.

9. **Жур, П. В.** Труди і дні Кобзаря : літопис життя і творчості Т. Г. Шевченка / Петро Жур. – К. : Дніпро, 2003. – 520 с.

Простежується день за днем життєвий і творчий шлях поета. Встановлено точні дати його перебування в Україні, зокрема на Черкащині.

10. **Чалий, М. К.** Життя і твори Тараса Шевченка : (звід матеріалів до його біогр.) : пер. з рос. / Михайло Чалий ; [Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка Нац. акад. наук ; пер., післям. та комент. В. Л. Смілянської]. – К. : Веселка, 2011. – 263 с.

Одна з перших біографій Т. Шевченка написана М. Чалим у 1882 році. Автор ретельно зібрав спогади про поета, листи, інші матеріали. Книга, уперше перевидана після 1882 року, залишається цінним свідомством свого часу, написаним ще "по гарячих слідах". Згадуються міста і села Черкащини пов'язані з ім'ям Т. Шевченка.

11. **Кониський, О.** Тарас Шевченко-Грушівський : хроніка його життя / Олександр Кониський. – К. : Дніпро, 1991. – 702 с.

Автор – Олександр Якович Кониський (1836 – 1900) десять років життя присвятив створенню великого і сумлінного дослідження біографії Т. Шевченка. Знайти відомості про міста і села Черкащини, пов'язані з ім'ям поета, допоможе покажчик географічних назв, вміщений в кінці книги.

12. **Крупач, О. В.** Сторінки біографії Т. Г. Шевченка, пов'язані з Черкащиною / О. В. Крупач // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.], – Черкаси, 2010. – С. 167 – 176.

13. **Метик, Л. І.** Черкащина – Шевченків край / Л. І. Метик // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 177 – 184.

14. **Нераденко, Т.** Подорож Шевченківськими місцями Черкащини / Т. Нераденко // 10 подорожей Черкащиною для учнівської молоді України. – Черкаси, 2011. – С. 167 – 181. – Бібліогр. : с. 180 – 181.

15. **Нераденко, Т. М.** Туристсько-краєзнавча подорож Шевченківськими місцями Черкащини для учнівської молоді України / Т. М. Нераденко // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 50 – 57.

16. **Пономаренко, М. Ф.** Шевченко і Черкащина / М. Ф. Пономаренко ; Черкас. обл. орг. Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури ; Черкас. обл. орг. т-ва "Знання". – Черкаси, 1988. – 51 с.

Пам'ятні шевченківські місця ; вшанування пам'яті поета ; пам'ятники і музеї ; Шевченко в мистецтві, художній літературі.

17. **Сліпець, В.** Велика Шевченкова дорога : [дорога від Моришів до Канева, якою подорожував Т. Г. Шевченко] / Василь Сліпець // Нар. творчість та етнографія. – 2004. – № 3. – С. 103 – 107.

18. **Шевченко, М.** Один день із життя поета : [новий погляд на обставини арешту Шевченка в липні 1859 р. Відкриття щодо малюнку Шевченка "Над Россю"] / Микола Шевченко // Пресс-Центр. – 2008. – 5 берез. – С. 28.

Те саме // Нова Доба. – 2008. – 5 серп. – С. 10

19. **Шевченківські місця на карті Черкащини** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 18 – 19.

20. **Шевченківські місця на карті України, зокрема Черкащини** // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 114 – 115.

21. **Місця перебування Т. Г. Шевченка** : [карта] // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – Вкл. арк. між с. 116 – 117.

* * *

22. **Розіна, Н. В.** Черкаський край у творчості Т. Г. Шевченка / Н. В. Розіна // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 100 – 108.

23. **Лячинський, С. С.** Мотиви любові до рідного краю у творчості Т. Г. Шевченка / С. С. Лячинський // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 43 – 48.

24. **Тихомир, В. П.** Висвітлення гайдамацького руху на Черкащині в творчості Т. Г. Шевченка / В. П. Тихомир // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 140 – 150.

25. **Калиновська, Т.** Мандрували гайдамаки лісами, ярами... : [про історію і сьогодення сіл Черкащини, описаних у поемі "Гайдамаки"] / Тетяна Калиновська, Петро Жук // Черкас. край. – 2012. – 7 берез. – С. 15.

26. **Сокур, Л. А.** Образ-символ Черкащини в образотворчій та літературній спадщині Т. Г. Шевченка / Л. А. Сокур // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 28 – 38.

Вшанування пам'яті Кобзаря



Пам'ятник Т. Шевченку
у м. Корсуні-
Шевченківському

27. **Про затвердження плану заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та 150-річчя від дня його перепоховання** : розпорядження Кабінету Міністрів від 2 берез. 2011 р. № 167 // Уряд. кур'єр. – 2011. – 5 берез. – С. 8.

28. **Безуглий, В.** До 200-літнього ювілею Тараса Шевченка готується Україна і світ : [план заходів, зокрема на Черкащині] / Володимир Безуглий // Нова Доба. – 2012. – 24 квіт. – С. 6.

29. **Кирей, В.** Шевченків край готується до 200-річчя Кобзаря : [план заходів та його виконання] / Владислав Кирей // Уряд. кур'єр. – 2012. – 10 лип. – С. 4.

30. **Мельниченко, В. М.** Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Черкащині : зародження та розвиток традицій / В. М. Мельниченко // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 5 – 13.

Те саме // Краєзнавство Черкащини : зб. – Черкаси, 2011. – № 9. – С. 44 – 54.

31. **Савісько, В. С.** З історії вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Черкащині / В. С. Савісько // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 305 – 309.

32. **Поліщук, В.** Уроки великих роковин : [з історії вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Черкащині] / В. Поліщук // Слово Просвіти. – 2011. – 17 – 23 берез. (№ 11). – С. 5.

33. **Борщ, М. І.** Вшанування і увічнення пам'яті Т. Г. Шевченка на Черкащині, в Україні та в світі / М. І. Борщ // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 261 – 271.

34. **Щербина, М.** Черкаська Шевченкіана : [населені пункти, вулиці, заклади Черкас. обл., що носять ім'я Т. Шевченка] / М. Щербина // Місто. – 2009. – 11 берез. – С. 14.

35. **Клименко, Т. А.** Шевченкознавчі матеріали у фондах державного архіву Черкаської області / Т. А. Клименко // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 58 – 67.

36. **Мельниченко, В.** Образотворча шевченкіана Черкащини / Василь Мельниченко // Нова Доба. – 2013. – 7 лют. – С. 12 ; 21 лют. – С. 3 ; 7 берез. – С. 18.

37. **Мельниченко, В.** Творчість Тараса Шевченка в театральному мистецтві : [шевченкіана в репертуарі Черкас. театрів. 1890 – 1941 рр.] / Василь Мельниченко // Нова Доба. – 2013. – 24 січ. – С. 4.

Край, де народився геній

Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"



Літературно-меморіальний музей
Т.Г. Шевченка у с. Шевченкове

*У цім краю земля до неба горнеться,
А в росах світяться Тарасові сліди.
В Шевченкове, і в Будище, і в Моринці
Врочисто, мов до храму увійди...*

А. Савченко

Національний заповідник "Батьків-

щина Тараса Шевченка" створений 1992 р. Об'єднує села дитинства поета: Моринці, Шевченкове, Будище та 43 пам'ятки культури. Окрасою заповідника є роботи скульптора Анатолія Куца "Мене там мати повила", "Тарас малює", "Мені тринадцятий минало", "Тарас мандрує".

38. **Про створення державного історико-культурного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка"** : постанова Кабінету Міністрів України від 25 берез. 1992 р. № 156 // Зібрання постанов Уряду України. – 1992. – № 4. – С. 46 – 47.

39. **Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"** : путівник / [авт. тексту К. І. Урсалова та ін. ; фото А. Звіряки та ін.]. – [Черкаси : Прес-Інформ, 2007]. – 12 с. : фотогр., карта.
Села: Моринці, Шевченкове, Будище, Вільшана.

40. **Дмитренко, О. І.** Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на його батьківщині : [заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"] / О. І. Дмитренко, В. С. Старусєва // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 252 – 260.

41. **Шевченко, Л.** Садок вишневий біля хати... [нац. заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"] / Л. Шевченко // Уклін Кобзареві : альманах. – [Черкаси, 2011]. – С. 2 – 3.

42. **Бондаренко, О.** Батьківщина Тараса Шевченка / Ольга Бондаренко // Черкащина. – 2012. - № 5. – С. 25 – 29. : іл.

43. **Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"** : почути вільне серце України // Ритм України. – 2009. – № 3. – С. 18 – 19.

44. **Давиденко, В.** Жива вода шевченкового краю : [Нац. заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"] / В. Давиденко // Слово Просвіти. – 2008. – 22 / 28 трав. (№ 21). – С. 1.

45. **Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"** [Образотворчий матеріал] : [к-т із 12 листівок / фото О. Третьякова та ін.] – [Б. м. : б. в., 2009?]. – 1 обкл. (12 окр. арк.).

46. **Черкащина. Від краю до краю** : турист. путівник / [авт.-упоряд. І. Одокієнко, Н. Лавріненко ; голов. ред. Н. Лавріненко]. – [Черкаси : Вертикаль, 2011]. – 231 с. : іл.

Т. Шевченко. Заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка". Села: Будище, Шевченкове, Моринці – С. 144 – 147.

47. **Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка с. Шевченкове** [Образотворчий матеріал] : [буклет] / Держ. іст.-культ. заповідник "Батьківщина Т. Шевченка. – [Б. м. : б. в., 2000] – 1 арк. : іл.

48. **Всяку ніч тільки і бачу во сні...** Керелівку : [літ.-меморіал. музей Т. Г. Шевченка в с. Шевченковому] // Надросся. – 2012. – 9 берез. – С. 2.

49. **Шевченко, Л.** Тарас Шевченко й "оцифрована" епоха : бесіда з дир. Нац. іст.-культ. заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка" Л. Шевченко / записала М. Томак // День. – 2011. – 2 листоп. – С. 7.

50. **Безуглий, В.** "Мені аж страшно, як згадаю оту хатину край села!" / В. Безуглий // Нова Доба. – 2012. – 24 трав. – С. 12.

51. **"Батьківщина Тараса Шевченка"** : [Нац. заповідник] // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 62.

52. **"Батьківщина Тараса Шевченка"** : [Нац. заповідник] // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 315.

53. **Яцюк, В. М.** "Земля, яку сховає Тарас..." : шевченківські місця та найменування [зокрема на Черкащині] [Образотворчий матеріал] : [листівки] / Володимир Яцюк // Яцюк В. М. "Не забудьте пом'янути..." Шевченківська листівка, як пам'ятка історії та культури, 1890 – 1940. – К., 2004. – Розд. XI. – С. 390 – 429.

54. **Край, де народився геній** [Електронний ресурс] : [відеофільм до 185-річниці з дня народж. Т. Г. Шевченка] / Нац. заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка". – [Черкаси : Кредо-медіа та ін., 1999]. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM).

Моринці



Пам'ятник
Матері Т. Шевченка у с.
Моринцях

*У наших раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молода
З своїм дитяточком малим.*

*Т. Шевченко
"У наших раї на землі..."*

9 березня 1814 р. у жителів с. Моринців Григорія Шевченка та його дружини Катерини народився син Тарас. З'явився на світ він у хаті свого діда по матері Якима Бойка. Жила сім'я в хаті кріпака Колесника (Копія), якого було заслано до Сибіру. Незабаром сім'я Шевченків переїхала до Кирилівки (тепер с. Шевченкове). У дитинстві Тарас часто ходив у Моринці в гості до діда та бабусі. Кілька разів відвідав Моринці Т. Г. Шевченко у зрілому віці (1843, 1845, 1859 роки). Згадка про село є в повісті "Княгиня". В 1989 р. до 175-річчя поета відновлено хату діда Я. Бойка та хату Копія. У 2006 р. відкрито пам'ятник Матері, Катерині Шевченко.

55. **Моринці** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 30 – 33, 56.

56. **Бас, В.** "Мене там мати повила..." Моринці / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., 1989. – С. 18 – 27.

Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 118 – 121. : іл.

57. **Панченко, Н.** Олександр Черевко : "Цього року Моринці матимуть найкращий Будинок культури" : [відкриття пам'ятника матері Т. Шевченка у с. Моринцях] / Н. Панченко // Нова Доба. – 2006. – 14 берез. – С. 2.

58. **Моринці** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упор. В. Жадько. – К., 2010. – С. 607 – 608.

59. **Кінько, А. М.** Моринці / А. М. Кінько // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 7 – 8.

Шевченкове



Хата батьків Т. Шевченка
у с. Шевченковому

*Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози. Я не знаю,
Чи єсть у Бога люте зло,
Щоб у тій хаті не жило?*

*Т. Шевченко
"Якби ви знали, паничі..."*

Село, в якому пройшло безрадісне дитинство Т. Г. Шевченка.

Легенда розповідає, що Шевченкове (до поч. XIX ст. – Керелівка, до 1929 р. – Кирилівка) було засноване козаком Керелом, який першим оселився на узліссі біля р. Вільшанки. Вперше згадується село під 1618 р. З 1828 р. Кирилівкою володів П. В. Енгельгардт, у якого Т. Шевченко служив козаком. Майбутній поет прожив у Кирилівці 14 років. Побував він тут у 1843, 1845, 1859 роках.

До цього часу збереглася дякова хата, де навчався грамоти малий Тарас. На місці старої батьківської хати ще в дореволюційні часи родичі поета встановили млинове колесо з написом "Тут була хата Тараса Гр. Шевченка". Зараз ця хата відновлена. 1939 р. було відкрито Літературно-меморіальний музей поета. Шевченко згадує рідне село в повісті "Княгиня", "Автобіографії", листах, багатьох поетичних творах. Воно відображене в образотворчій спадщині митця.

60. **Кирилівка (Керелівка, Шевченкове)** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 33 – 36, 56 – 57.

61. **Лисенко, М.** Коротка історична довідка про село Шевченкове / Микола Лисенко // Лисенко М. Коріння Шевченкового роду. – К., 2011. – С. 9 – 26. : іл.

62. **Бас, В.** "Мої там сльози пролились...". Шевченкове / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., 1989. – С. 28 – 49.

Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 122 – 125. : іл.

63. **Мулявко, Л. Д.** Паросток батьківського саду : зацвіт Шевченкової долі / Л. Д. Мулявко ; [передм. В. Пахаренка]. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 159 с.

Про с. Шевченкове (Кирилівку), в якому минуло дитинство і отрочество Кобзаря. Автор по крихті у найрізноманітніших виявах і деталях реконструює перед читачем той світ, який виховав і подарував людству Шевченка.

64. **Лебединцев, Ф.** Мимолетное знакомство мое с Т. Г. Шевченко и мои об нем воспоминания / Ф. Г. Лебединцев // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 40 – 47.

Згадується життя малого Тараса у священника с. Кирилівки Григорія Кошиця.

65. **Лазаревский, А. М.** Материалы для биографии Т. Г. Шевченка : [детство (1814 – 1828)] / А. М. Лазаревский // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 17 – 24.

66. **Чалий, М. К.** Життя і твори Тараса Шевченка : (звід матеріалів до його біогр.) : пер. з рос. / Михайло Чалий. – К. : Веселка, 2011. – 263 с.

Дитинство і юність – с. 10 – 18.

67. **Гудченко, З.** Оселя Тарасового дитинства : [с. Шевченкове] / З. Гудченко // Шевченків край : іст.-культуролог. нариси. – К., 2005. – С. 194 – 209.

68. **Гулак, Т.** Хата батьків Тараса Шевченка : [с. Шевченкове] / Т. Гулак // Шевченків край : іст. -культуролог. нариси. – К., 2005. – С. 222 – 225.

69. **Масненко, В.** Батьківська хата Тараса Шевченка / Віталій Масненко, Володимир Ракшанов // Масненко В. Українська хата. – Черкаси, 2012. – С. 38 – 58.

70. **Смілянська, В.** Дитинство Шевченка / Валерія Смілянська // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 2. – С. 344 – 347.

71. **Шевченкове** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 999 – 1000.

72. **Іщенко, Б. К.** Кирилівка, Керелівка [Шевченкове] / Б. К. Іщенко // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 293 – 294.

73. **Шевченко (Грушівський) Григорій Іванович** : [батько Т. Шевченка] // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 2. – С. 358.

74. **Шевченко Катерина Якимівна** : [мати Т. Шевченка] // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 2. – С. 358.

75. **Жадько, В.** Тарасова мати – Катерина Якимівна Бойко [Текст] / Віктор Жадько // Крим. Світлиця. – 2013. – 8 берез.

76. **Зленко, Г.** Бойко Яким Іванович : [дід Шевченка] / Григорій Зленко // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 1. – С. 472 – 473.

77. **Шевченко (Грушівський) Іван Андрійович** : [дід Т. Шевченка] // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 2. – С. 358.

78. **Орлова, Н.** Богорський Петро Федорович : [стихарний дяк с. Кирилівки, учитель Шевченка] / Надія Орлова // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 1. – С. 464 – 465.

Будище



*Маєток, парк, а ще оті дуби, -
Лише у Будищах душею відпочину.
Тут над ставками в присмерках доби
Ходила доля маляра-хлопчини.*

А. Савченко

У Будищі Шевченко жив у 1829 р. коли був козачком у П. Енгельгардта. Про це засвідчує меморіальна дошка, встановлена на будинку Енгельгардта, який зберігся до нашого часу. Сьогодні в цьому будинку знаходиться восьмирічна школа, де організована музейна кімната Т. Г. Шевченка. Біля школи зберігся парк, в якому ростуть 800-літні дуби. Серед них є й дуб Тараса Шевченка, в дуслі якого, за переказами, Тарас ховав свої малюнки. Будище згадується в поемі "Гайдамаки".

79. **Будище** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 36.

80. **Василенко, О.** Розкрилля шевченкового дуба : [с. Будище] / О. Василенко, О. Крупач // Уклін Кобзареві : альманах. – [Черкаси, 2011]. – С. 8 – 9.

81. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.

Будище – с. 69 – 72.

82. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 130 – 131.

83. **Дмитренко, О.** Будище / Ольга Дмитренко // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 1. – С. 523 – 524.

84. **Шевченко Т. Г. у с. Будище** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 989.

85. **Будище** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 89.

86. **Томілович, Л. В.** Садиба Енгельгардтів-Моссаковських в с. Будище Звенигородського району Черкаської області : історія створення та значення для вітчизняної культури / Л. В. Томілович // Праці Науково-дослідного інституту пам'ятко-охоронних досліджень, 2008. – Вип. 4. – С. 154 – 170.

87. Те саме // Київ. старовина. – 2009. - № 1 / 2. – С. 74 – 83. – Бібліогр. : 34 назви.

88. **Хоткевич, Г.** Енгельгардти / історична розвідка : Г. Хоткевич // Вітчизна. – 2001. – № 3 / 4. – С. 21 – 43.

89. **Білецький, Ф.** Ті самі Енгельгардти... / Ф. Білецький // Черкас. край. – 2001. – 12 жовт. – С. 9 ; 2013. – 1 берез. – С. 6.

90. **Чос, В.** Поміщик Енгельгардт / В. Чос // Прес-Центр. – 2008. – 5 берез. – С. 29.

91. **Зленко, Г.** Енгельгардт Павло Васильович : [власник с. Кирилівки та Шевченка] / Григорій Зленко // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 2. – С. 496 – 497.

Парасові шляхи на Черкащині

Городищенський район



92. **Заболотня, О.** Тарас Шевченко і Городищина / О. Заболотня // Вісн. Городищини. – 2007. – 10, 14, 17 берез. ; 14, 18, 21 квіт.

93. **Пономаренко, М.** Кобзар на Городищині / М. Пономаренко // Колгоспні лани. – 1984. – 10 берез.

94. **Ровінчук, Л.** Городищинська Шевченкіана / Л. Ровінчук // Вісн. Городищини. – 2010. – 24 груд. – С. 6.

Городище

Т. Шевченко відвідав Городище у вересні 1843 р., коли гостював тут у матері С. Гулака-Артемовського. У червні – липні 1859 р. він двічі приїздив до Городища. Тут він побував на цукроварні, збудованій між Городищем і Млієвом фірмою "Брати Яхненки і Смирненко". Коштом Платона Смирненка видано "Кобзар" 1860 р. видання. У Млієві зберігся будинок Смирненків, в якому зупинявся поет.

95. **Городище** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 51.

96. **Чос, В.** Городище : велика історія маленького міста / В. Чос. – Черкаси : Вид. Ю. Чабаненко, 2001. – 314 с.
Т. Шевченко у Городищі – с. 52 – 53, 145.

97. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Городище – с. 143 – 147.

98. **Чос, В.** Перший пам'ятник Шевченку // Чос В. Городище : велика історія маленького міста. – Черкаси, 2011. – С. 145 – 149.
Перший пам'ятник Т. Шевченку на його могилі виготовили 1923 р. робітники Городищенського цукрозаводу.

99. **Яковина, О.** Городище / Оксана Яковина // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 2. – С. 145.

100. **Городище** // Шевченківський словник : [в 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 166.

101. **Паламарчук, Г.** Гулак-Артемівський Семен Степанович : [співак, композитор, друг Т. Шевченка] / Глафіра Паламарчук // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 2. – С. 203 – 204.

102. **Осипенко, О.** "Брате-друже мій єдиний, Семене!" : [про дружбу Т. Шевченка і С. Гулака-Артемовського] / Ольга Осипенко // Нова Доба. – 2013. – 7 берез. – С. 17 – 18.

Мліїв



Будинок Симиренків у с. Млієві

103. **Стеценко, В. І.** Т. Г. Шевченко у Млієві / В. І. Стеценко // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.] – Черкаси, 2010. – С. 86 – 91.

104. **Чалый, М. К.** Посещение Т. Г. Шевченком сахарного завода Яхненка и Симиренка / М. К. Чалый // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 350 – 353, 558 – 560.

105. **Мліїв** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 52 – 53.

106. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Мліїв – с. 146 – 152.

107. **Мліїв** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 409.

108. **Дяглюк, О.** Шевченко в гостях у Хропаля : три дні з життя : [с. Мліїв] / О. Дяглюк // Вісн. Городищини. – 2012. – 9 берез. – С. 6.

109. **Крижанівський, П.** Шевченко у Млієві / П. Крижанівський // Вісн. Городищини. – 2004. – 10, 13, 17 берез.

110. **Калиновська, Т.** Палка любов до свого народу об'єднала родину Симиренків – Яхненків з великим сином України / Т. Калиновська, П. Жук // Черкащина регіональна. – 2012. – 10 лют. – С. 8.

111. **Кінько, Т.** Не вмирає душа наша... [Т. Г. Шевченко і П. Ф. Симиренко] / Т. Кінько // Людина і світ. – 1990. – № 4. – С. 12 – 17.

Вербівка

112. **Кінько, А.** Вербівка / Андрій Кінько // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 1. – С. 612 – 613.

113. **Вербівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 110.

Вільшана



Село Вільшана. Мاستок Енгельгардтів.
Фото 1860 – 1870 рр.

У містечку Вільшані Шевченко жив у 1828 – 1829 рр., коли був козачком П. Енгельгардта. Бував він тут і у 1843 – 1845 рр., а також у 1859 р. Вільшана згадується у творах поета 16 разів. Тут Шевченко отримав перші уроки живопису у Стефана Превлоцького.

114. **Луценко, Т. Г.** Т. Г. Шевченко і Вільшана / Т. Г. Луценко // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.] – Черкаси, 2010. – С. 92 – 99.

115. **Вільшана** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 36, 53.

116. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Вільшана – с. 65 – 67, 68, 72.

117. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 129 – 130.

118. **Шевченко Т. Г. у с. Вільшані** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 989.

119. **Вільшана** // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 1. – С. 673.

120. **Вільшана** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 128.

121. **Метик, Л.** Вільшанський маляр : [С. С. Превлоцький] / Л. Метик // Уклін Кобзареві : альманах. – [Черкаси, 2011]. – С. 20 – 21.

Воронівка

122. **Воронівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 36.

123. **Зленко, Г.** Воронівка / Григорій Зленко // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 1. – С. 711.

124. **Воронівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 136.

Зелена Діброва



Шевченко в дитинстві часто бував у Зеленій Діброві у сестри Катерини, яка вийшовши заміж за А. Красицького, жила в цьому селі. Старша сестра замінила йому матір. 2006 р. на могилі К. Красицької відкрито пам'ятник. Бував поет в Зеленій Діброві і у 1845, 1847, 1859 роках.

125. **Зелена Діброва** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 37, 53.

126. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Зелена Діброва – с. 60 – 62, 63.

127. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 128.

128. **Щербак, І. А.** Красицькі – гілка Шевченкового роду : [Т. Шевченко у с. Зеленій Діброві] / І. В. Щербак, Б. І. Сидоренко // Щербак, І. В. Село Зелена Діброва. – Черкаси, 2006. – С. 20.

129. **Віргуш, Н.** По Зеленій Діброві Катерина ходила, дітей народила. Вклонімося! : [с. Зелена Діброва і Т. Шевченко] / Н. Віргуш // Черкас. край. – 1998. – 7 жовт. – С. 5.

130. **Зелена Діброва** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 240.

131. **Мальована, В.** Відкрито пам'ятник сестрі Кобзаря [Катерині Красицькій у с. Зеленій Діброві] / В. Мальована // Прес-Центр, 2006. – 23 серп. – С. 3.

Драбівський район

132. **Щерба, В. П.** Дороги Тараса : [Драб. р-н] / В. П. Щерба // Джерело. – 2004. – 24 берез. – С. 3.

Мойсівка



*Чи збираються ще й досі
Веселії гості
Погуляти у старої,
Погуляти просто,
По-давньому, по старому,
Од світу, до світу?*

*Т. Шевченко
"Немає гірше, як в неволі..."*

У цьому селі у ХІХ ст. стояв розкішний палац поміщиці Т. Г. Волховської, який сучасники називали "українським Версалем". Тут влаштовувалися бали, на які збиралося товариство освічених, обдарованих людей. У Мойсівці тричі бував Т. Г. Шевченко. Тут він потоваришував з племінником поміщиці, художником Яковом де Бальменом, О. Капністом, О. Афанасьєвим-Чужбинським, закохався у Г. Закревську.

133. **Афанасьєв-Чужбинський, А. С.** Воспоминания о Т. Г. Шевченко / А. С. Афанасьєв-Чужбинський // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 93 – 115.

Перебування Шевченка в маєтку Т. Г. Волховської в с. Мойсівці – с. 95 – 98.

134. **Мойсівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 54.

135. **Доля** : Кн. про Тараса Шевченка в образах та фактах / авт.-упоряд. тексту В. О. Шевчук. – К. : Дніпро, 1993. – 779 с.
Мойсівка – с. 200 – 205, 330 – 333.

136. **Бас, В.** "Чи збираються ще й досі веселії гості?...". Мойсівка / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., : 1989. – С. 225 – 227. : іл.

137. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 144 – 145. : іл.

138. **Шевченко, В. В.** Зустріч у Мойсівці // Шевченко В. В. У наших раї, на землі. – Драбів, 1994. – С. 2 – 18.

139. **Шевченко, В. В.** Зустріч у Мойсівці / В. В. Шевченко // Пед. вісн. – 1998. – № 1. – С. 33 – 37.

140. **Калиновська, Т.** Думи мої, думи... : [перебування Т. Шевченка у с. Мойсівці] / Т. Калиновська, Петро Жук // Черкас. край. – 2012. – 18 січ. – С. 16.

141. **Мойсівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 412.

142. **Зінчук, Л.** Волховська Тетяна Густавівна : [власниця маєтку у с. Мойсівці] / Людмила Зінчук, Борис Деркач // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 1. – С. 707.

Звенигородський район

Звенигородка



Шевченко був у Звенигородці у 1823 – 1824 рр., коли разом з батьком привозив сюди сіль на продаж. Був у цьому місті до заслання. Згадував Звенигородку у своїх творах. У 1982 р. на привокзальній площі міста встановлено пам'ятник поету. Бачимо його молодим і натхненим.

143. **Звенигородка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 58.

144. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Звенигородка – с. 75 – 81, 82.

145. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 132.

146. **Звенигородка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 239.

147. **Білецький, Ф.** Як у Звенигородці з Тараса кожуха знімали : [пам'ятник Т. Шевченку у м. Звенигородці, 1982 р. Шевченко у Звенигородці] / Феофан Білецький // Черкас. край. – 2013. – 15 берез. – С. 6.

Боровикове

148. **Боровикове (Боровиків хутір)** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 38.

149. **Боровиків хутір [Боровикове]** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 1. – С. 84.

Гудзівка

150. **Гудзівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 59.

151. **Зленко, Г.** Гудзівка / Григорій Зленко // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 2. – С. 252.

152. **Гудзівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 175 – 176.

Княжа

153. **Княжа** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 59.

154. **Княжа** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 302.

Майданівка

155. **Майданівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 38.

156. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Майданівка – с. 60.

157. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 128.

158. **Майданівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 374.

Пединівка



В. Касян.
Тарас і Оксаночка. 1947

*Чи правда, Оксано? чужа чорнобрива!
І ти не згадаєш того сироту,
Що в сірій свитині, бувало, щасливий,
Як побачить диво – твою красоту.
Кого ти без мови, без слова навчила
Очима, душою, серцем розмовлять...*

Т. Шевченко
"Мар'яна – черниця"

За спогадами троюрідного брата поета Варфоломія Шевченка, малий Тарас у пошуках кінця світу й місця, "де небо впирається в землю", ходив до с. Пединівки. Бував він тут й у 1828 – 1829 рр., коли служив козачком пана П. Енгельгардта і супроводжував його у поїздах. У Пединівці з 1840 р. жила подруга дитячих років Тараса Оксана Коваленко, яка вийшла заміж за кріпака К. Сороку. Поет присвятив їй поему "Мар'яна – черниця". Згадує її у віршах "Мені тринадцятий минало", "Три літа", "Ми в купочці колись росли..."

159. **Пединівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 38.

160. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Пединівка – с. 51 – 53, 63.

161. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 126 – 127.

162. **Пединівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 87.

163. **Жур, П. В.** Коваленко Оксана Степанівна : [подруга Шевченка за дитячих років] / Петро Жур // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 305 – 306.

Ризине

164. **Ризине** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 59.

165. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Ризине – с. 98 – 99.

Тарасівка

У с. Тарасівку Шевченко 1828 р. утік з Лисянки від диякона до місцевого дячка-малюра, що славився в окрузі зображеннями великомученика Микити та Івана Воїна. Але малюр, як згадує Шевченко в автобіографії, відмовив йому, не знайшовши у хлопця таланту "не только к малярству или шевству, ниже к бондарству".

166. **Тарасівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 38.

167. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Тарасівка – с. 55 – 57, 63.

168. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 128.

169. **Тарасівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 253.

Хлипнівка

170. **Хлипнівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 38.

171. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Хлипнівка – с. 60.

172. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 128.

173. **Хлипнівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 321.

Золотоніський район

174. **Пономаренко, М.** Шевченко і Золотоніщина / М. Пономаренко // Вісн. Золотоніщини. – 1999. – 14 лют. – С. 11.

175. **Дорош, Р. М.** Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Золотоніщині / Р. М. Дорош // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 291 – 299.

Золотоноша



Свято-Успенський собор.
м. Золотоноша

176. **Золотоноша** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 62 – 63.

177. **Бас, В.** "... Про Україну мені заспівай !". Золотоноша / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., 1989. – С. 220 – 223. : іл.

178. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 143.

179. **Пономаренко, М.** Малював Золотоношку : [Т. Г. Шевченко і Золотоноша] / М. Пономаренко // Черкас. правда. – 1989. – 21 січ.

180. **Пономаренко, М.** Шевченко і Золотоноша / М. Пономаренко // Прапор Леніна. – 1989. – 8 берез.

181. **Золотоноша** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 243.

Гельмязів

182. **Павленко, Г.** Сліди Тараса в Гельмязові / Г. Павленко // Златокрай. – 1993. – 1 квіт.

Каленики

183. **Черненко, С.** Знайдено доказ перебування Тараса Шевченка в селі Каленики Золотоніського району : [версія краєзнавця. Малунок Шевченка "Урочище Стінка", 1845р.] / Сергій Черненко // Нова Доба. – 2012. – 29 трав. – С. 7.

Кам'янський район

184. **Бондаренко, Л.** Тарас Шевченко і Кам'янщина / Л. Бондаренко // Трудова слава. – 2012. – 13 січ. – С. 2.

Кам'янка

185. **Кам'янка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 64 – 66.

186. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Кам'янка – с. 160 – 167.

Жаботин

187. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Жаботин – с. 167 – 168.

188. **Зленко, Г.** Жаботин / Григорій Зленко // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К., 2012. – Т. 2. – С. 579.

189. **Жаботин** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 218.

Лузанівка

190. **Лузанівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 66.

191. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Лузанівка – с. 167.

192. **Лузанівка.** Шевченко Т. Г. у с. Лузанівці // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 543 – 544, 990.

193. **Лузанівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 369.

Канівський район

*... мені вдень і вночі сниться
ота благодать над Дніпром...*

Т. Шевченко

194. **Авраменко, В.** "Тільки хаточку в тім раї..." : [Т. Шевченко і Канівщина] / В. Авраменко, Т. Філіпович // Чернеча Гора. – 2011. – [Трав.] (№ 1). – С. 4.

195. **Сорокопуд, І.** Довічна земля поетова : [Канівщина] // Сорокопуд І. Струмки могутньої ріки. – Канів, 1998. – С. 77 – 78.

Келеберда

196. **Келеберда. Пам'ятний знак Т. Шевченку** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 79. : іл.



197. **Бруслиновський, Є.** Знайдено і вшановано місце на лівому березі Дніпра, з

якого Тарас Шевченко малював Канів : [встановлено пам'ят. знак на околиці с. Келеберди Канів. р-ну] / Є. Бруслиновський // Дніпрова зірка. – 2007. – 25 трав. – С. 2.

Лука

198. **Сорокопуд, І.** Понад Россю тихоплинною : [Т. Шевченко у с. Лука Канів. р-ну] / І. Сорокопуд // Молодь Черкащини. – 1984. – 28 лют.

Межиріч



Т.Г. Шевченко. В Межирічі. 1859.

*Я тільки хаточку в тім раї
Благав, і досі ще благаю,
Щоб хоч умерти на Дніпрі,
Хоч на малесенькій горі.*

Т. Шевченко
"Не молилася за мене..."

199. **Межиріч** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 76.

200. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Межиріч – с. 235 – 236.

201. **Стоноженко, Н.** Новые материалы для биографии Шевченко. III Межирицкий инцидент / Н. Стоноженко // Киев. старина. – 1898. – № 3. – С. 431 – 435.

202. **Шевченко Т. Г. у с. Межиріч** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 990 – 991.

203. **Межиріч** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 389.

Монастирок

*Гори мої високі,
Не так і високі,
Як хороші, хорошії,
Блакитні здалека...
Високії! і голубії!
Найкращі в світі найсвятії!*

Т. Шевченко
"Сон"

204. **Монастирок (Монастирище)** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 75.

205. **Монастирище, Монастирок** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 5.

Пекарі



Т. Шевченко. Проект хати. 1860

*Поставлю хату і кімнату,
Садок – райочок насажу.
Посиджу я і похожу
В своїй маленькій благодаті.
Та в одині – самотині
В садочку буду спочивати...*

Т. Шевченко
Л. "Поставлю хату і кімнату..."

Люди на цій землі жили здавна. Про це свідчать численні поселення різних часів, виявлені поблизу села. На Княжій горі біля Пекарів знаходилося давньоруське місто Родень. Жителі села брали участь у Коліївщині.

Тут знайшов собі ділянку землі і хотів оселитись Т. Г. Шевченко. Збереглися спогади жителів села про перебування у ньому поета.

206. **Тарахан-Берега, З.** Вікова таємниця Мотовиловщини [гори між Каневом і Пекарями, де хотів збудувати оселю Т. Г. Шевченко] / Зінаїда Тарахан-Берега // Тарахан-Берега З. Святиня. – К., 1998. – С. 15 – 32.

207. Те саме // Шевченків край : іст.-культурол. нариси. – К., 2005. – С. 253 – 267. : іл.

208. **Пекарі** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 76, 78.

209. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Пекарі – с. 236 – 239.

210. **Беляшевский, Н. Ф.** Рассказы крестьян с. Пекарей о Т. Г. Шевченко / Н. Ф. Беляшевский // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 353 – 363, 560 – 561.

211. Те саме // Я дуже щиро Вас люблю... : Шевченко у розповідях сучасників. – Х., 2004. – С. 272 – 284.

212. **Шевченко Т. Г. у с. Пекарі** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 991.

213. **Пекарі** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 89.

Прохорівка



*У Прохорівці сні, мов ріки.
Так увижається не раз:
заснеш – не чути й третіх піснів,
і сновигають тіні дивні –
то Максимович і Тарас
бредуть Михайловим узвозом
угору й гору – аж до хмар,
де виткався Волосожар...*

В. Стус

"У Прохорівці – сні мов ріки"

Шевченко був у с. Прохорівці влітку 1859 р., коли гостював у М. Максимовича на хуторі Михайлівій Горі. Він ходив у село, малював, розмовляв з селянами. З малюнків цього періоду відомі три: "Коло Канева", портрет М. Максимовича та портрет його дружи-

ни Марії Максимович, вродою якої щиро захоплювався. Тут Шевченко почав писати поему "Марія". У Прохорівці і досі росте "Дуб Шевченка", під яким він любив відпочивати.

214. **Федоренко, П.** Красо Канівщини, Прохорівко моя / Петро Федоренко. – Канів : [Б. б.], 2003. – 77 с.
Шевченко у Прохорівці – с. 18 – 21.

215. **Бас, В.** Здається, кращого немає нічого в Бога, як Дніпро...". Прохорівка / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., 1989. – С. 228 – 233.

216. **Прохорівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 76 – 77.

217. **Шевченко Т. Г. у с. Прохорівці** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 992 – 993.

218. **Прохорівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 147.

219. **Татарин, А.** Дружба двох велетів : [Т. Шевченко і М. Максимович] / Анатолій Татарин // Збірник праць Всеукраїнських Максимовичівських читань, [Черкаси, 14 – 15 верес. 2004 р.]. – Черкаси, 2005. – С. 77 – 84.

220. **Галат, М.** Тарас Шевченко і Михайло Максимович : [згадується перебування Шевченка у с. Прохорівці] / М. Галат // Злато-край, 1998. – 28 січ.

221. **Шаховський, С. М.** Максимович Михайло Олександрович / С. М. Шаховський // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 1. – С. 376.

222. **Максимович Марія Василівна** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 1. – С. 376.

Сушки

223. **Сушки** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 76.

224. **Шевченко Т. Г. у с. Сушки** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 993.

Трахтемирів

225. **Трахтемирів** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 74.

Хмільна

226. **Хмільна** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 78.

227. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Хмільна – с. 239.

228. **Хмільна** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 323.

Корсунь-Шевченківський район

Корсунь-Шевченківський



Т.Г. Шевченко. В Корсуні

Стародавній Корсунь з повним правом носить у своїй сьогоднішній назві ім'я Шевченка. Ще в дитинстві Тарас бував у цьому місті. Був він тут і 1845 року. Приїжджав сюди влітку 1859 року до троюрідного

брата Варфоломія Шевченка, який служив управителем маєтку князя

Лопухіна. Ходив у парк, милувався Россю. Виконав малюнки: "В Корсуні", "Дерева", "Понад Россю". Спілкувався з І. М. Запорожцем, учасником повстання Київської козаччини, мав намір одружитися з служницею Харитиною Довгополенко. Згадки про Корсунь є в поемі "Гайдамаки" і в Шевченкових листах.

229. **Жур, П.** Шевченковский Корсунь / П. Жур. – М. : Дел. печать, 2003. – 72 с.

230. **Чалый, М. К.** Т. Г. Шевченко на Украине в 1859 году / М. К. Чалый // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 342 – 350.

Корсунь – с. 343.

231. **Корсунь** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 80 – 83.

232. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.

Корсунь-Шевченківський – с. 125 – 134.

233. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 146 – 147. : іл.

234. **Кондратюк, А.** Шевченко у Корсуні / Анастасія Кондратюк // Надросся. – 2013. – 12 берез. – С. 4.

235. **Шевченко Т. Г. у м. Корсунь** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 987.

236. **Корсунь [Корсунь-Шевченківський]** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 318 – 319.

237. **Колесникова, К.** Імена . Дещо про родину Варфоломія Шевченка / К. Колесникова // Черкаський край – земля Богдана і Тараса. – К., 2002. – С. 177 – 192.

Гарбузин

238. **Гарбузин** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 84.

239. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Гарбузин – с. 134 – 135.

Стеблів

240. **Стеблів** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 84 – 85.

241. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Стеблів – с. 135 – 137.

242. **Стеблів** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 237.

Шендерівка

243. **Шендерівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 84.

244. **Овчар, П.** Три шевченкознавчі розвідки : [зокрема про с. Шендерівку в житті і творчості Т. Шевченка] / Петро Овчар // Літ. Україна. – 1993. – 12 серп.

245. **Шендерівка** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 1002 – 1003.

Лисянський район

*Давно те минуло, як тими шляхами,
Де йшли гайдамаки, – малими ногами
Ходив я, та плакав, та людей шукав,
Щоб добру навчили.*

*Т. Шевченко
"Гайдамаки"*

246. **Щербатюк, В.** Тарас Шевченко і Лисянщина / В. Щербатюк // Історія регіонів України : Лисянщина. – К., 2002. – С. 98 – 100.

247. **Демчук, М.** Шевченко і Лисянщина / М. Демчук // Понад Тікичем. – 2009. – 14 берез.

248. **Щербатюк, В.** Шевченко і Лисянщина / В. Щербатюк // Лисянщина. – 1998. – 20 трав.

249. **Демчук, М. П.** Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Лисянщині в роки незалежності України / М. П. Демчук // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 275 – 282.



Пам'ятник
маленькому Тарасу.
сmt Лисянка.

Лисянка

*Смеркалося. Із Лисянки
Кругом засвітило:
Ото Гонти з Залізняком
Люльки закурили.
Страино, страино закурили!
І в пеклі не вміють
Отак курить...*

*Т. Шевченко
Гайдамаки*

Лисянка увійшла в життя Т. Шевченка ще з дитинства. Сюди він утік від дядя Петра Богородського до учителя живопису диякона Єфрема, шукаючи собі вчителя малювання. Але не

витримавши "науки", яка зводилася до розтирання фарби та носіння води до школи, через три дні Тарас залишає дяка. Шевченко приїжджав у Лисянку в 1843 і 1845 роках. Згадував містечко в повісті "Прогулка с удовольствием и не без морали", поемі "Гайдамаки" (розділ "Бенкет у Лисянці").

250. **Лисянка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 37, 86 – 87.

251. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Лисянка – с. 93 – 98.

252. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 134.

253. **Безвершенко, І.** Шевченко і Лисянка / І. Безвершенко // Лисянщина. – 1999 – 24 лют.

254. **Лубко, М.** Кобзареві стежки [у Лисянці] / М. Лубко // Шевченків край. – 1995. – 11 берез.

255. **Шевченко Т. Г. у м. Лисянка** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 988.

256. **Лисянка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 356 – 357.

257. **Щербатюк, В.** "Шевченкова криниця" : [історико-мистец. комплекс, м. Лисянка] / В. Щербатюк // Край козацький. – К., 2004. – С. 321.

Будище

258. **Овчар, П.** Три шевченкознавчі розвідки : [зокрема про с. Будище Лисян. р-ну в житті і творчості Т. Шевченка] / Петро Овчар // Літ. Україна. – 1993. – 12 серп.

259. **Миколенко, Л.** "Тече вода з-під явора..." : [перебування Т. Шевченка у с. Будищі Лисян. р-ну. Вірш "Тече вода з-під

явора" про явір, що росте край села : легенда] / Лариса Миколенко // Чернеча Гора. – 2011. – [Трав.] (№ 1). – С. 8.

Маньківський район

260. **Качалаба, П. В.** Подорожі Т. Г. Шевченка по землях Маньківщини / П. В. Качалаба // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 76 – 85.

Русалівка

261. **Жадько, В.** Незрадливий, благородний друг : [Андрій Обеременко, солдат-земляк, товариш Т. Шевченка. Шевченко у с. Русалівці] / Віктор Жадько // Маньківщина. Не забуваймо рідного порогу. – К., 2006. – С. 35 – 38.

262. Те саме // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 995.

Те саме // Маньків. новини. – 2013. – 15 берез. – С. 3.

263. **Русалівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 88.

264. **Русалівка** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 187.

Смілянський район



Т.Г. Шевченко. Селянське подвір'я. 1845

265. **Коваленко, А. П.** Тарас Шевченко та Смілянщина / А. П. Коваленко. – Чигирин : Чигирин. вісті, 2004. – 30 с.

266. **Коваленко, А.** Щоб не залишалося нез'ясованими : [поет на Смілянщині] / А. Коваленко // Пам'ять століть. – 2004. – № 2. – С. 49 – 60.

Сміла

267. **Бас, В.** "Залізник в Смілянщині домаху гартує..." Сміла / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., 1989. – С. 154 – 159.

268. **Сміла** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 90 – 91.

Сердюківка

269. **Поліщук, В.** Тарас Шевченко був у Сердюківці? : [версія про перебування Шевченка у с. Сердюківці Смілян. р-ну. Малюнок Шевченка "Урочище Стінка", 1845 р.] / Володимир Поліщук // Черкас. край. – 2013. – 15 берез. – С. 6.

Тальнівський район

270. **Мицик, В.** З іменем Кобзаря / Вадим Мицик // Мицик В. Виднокрай : історія Тальнівщини в людях, подіях та експонатах музею. – К., 2010. – С. 80 – 82.

271. **Мицик, В.** Дух Кобзаря над рідним краєм : [Т. Шевченко і Тальнівщина] / В. Мицик // Колос Тальнівщини. – 2008. – 6 берез. – С. 1, 5.

Тальне

У Тальному Шевченко був у 1845 р. Згадка про це містечко є в повісті "Прогулка с удовольствием и без морали" та в Шевченковому місті (січень 1854 р.) до Броніслава Залеського, польського історика, художника, учасника польського визвольного руху, з яким Шевченко заприятелював у засланні.

272. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Тальне – с. 118 – 122.

273. **Тальне** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 94 – 95.

274. **Тальне** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 253.

275. **Вєдіна, В. П.** Залеський Броніслав / В. П. Вєдіна // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 1. – С. 228 – 229. : портр.

Уманський район

Умань



"Кари ляхам, кари!"
І карали : страшно, страшно...
Всі полягли. Того лиха
Не було ніколи,
Що в Умані робилося.

Т. Шевченко
"Гайдамаки"

В Умані Шевченко бував в дитинстві, коли їздив з батьками чумакувати. Був він в Умані і відвідав славнозвісний парк "Софіївку" восени 1845 р. Поет описав визволення Умані гайдамаками в поемі "Гайдамаки". Згадка про місто є в повісті "Княгиня", поезії "Холодний Яр", повісті "Прогулка с удовольствием и без морали" та інших творах.

276. **Малиновський, М.** "А мені тепер на Умань треба подивитися..." : [Шевченко в Умані, вшанування його пам'яті в місті] / Михайло Малиновський // Невідома Черкащина : (іст. сторінки "Нової Добри"). – Черкаси, 2002. – С. 90 – 94.

277. **Умань** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 96 – 101.

278. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Умань – с. 103 – 118.

279. **Даниленко, О.** Де Шевченко бував в Умані / Ольга Даниленко // Черкас. край. – 2013. – 12 квіт. – С. 6.

280. **Палій, А.** Умань у творчості Т. Г. Шевченка / А. Палій // Відлуння віків. – 2004. – № 2. – С. 67 – 71.

281. **Умань** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 293.

Черкаський район

Черкаси



*Минаючи убогі села
Понаддніпрянські невеселі,
Я думав : "Де ж я прихилюсь?
І де подінуся на світі?"*

*Т. Шевченко
"Сестрі"*

Шевченко вперше побував у Черкасах у 1845 – 1846 рр. Був він тут ще раз за трагічних для нього обставин, коли за наказом черкаського справника В. О. Табачникова його було заарештовано і доставлено в Черкаси, де він жив під наглядом поліції з 18 по 22 липня 1859 р. Черкаські купці Цибульські потурбувалися про Шевченка. Він жив у їхньому будинку. У 1989 р. у цьому будинку було відкрито унікальний заклад – музей однієї книги – "Кобзаря" Т. Г. Шевченка. В Черкасах Шевченко написав вірші: "Сестрі" і "Колись дурною головою..." та зробив малюнок "В Черкасах". Згадки про Черкаси є в поемі "Гайдамаки", п'єсі "Назар Стодоля", в Шевченкових листах.

282. **Мельниченко, В. М.** Шевченко і Черкаси : історико-док. ілюстр. нарис / В. М. Мельниченко, П. П. Соса. – Черкаси : Брама – ІСУЕП, 1999. – 96 с.

Перебування поета у місті. Вшанування його пам'яті у Черкасах.

283. **Веретільник, О. В.** Шевченківські Черкаси : поет у пам'яті століть / О. В. Веретільник. – Черкаси : [Брама – Україна], 2010. – 23 с. : іл.

284. **Веретільник, О.** Тарас Шевченко і Черкаси / Олена Веретільник // Шевченків світ : наук. щорічник. – Черкаси, 2011. – Вип. 4. – С. 102 – 112.

285. **Олександрів, О.** Шевченко на Черкащині (в спогадах сучасників) / О. Олександрів // Вісн. Книжк. палати. – 2006. – № 3. – С. 48 – 50.

286. Те саме // Україна. – 1925. – № 1 – 2. – С. 157 – 160.

Подорожчій подій, взаємин між людьми, особливості характерів передають "дух часу" м. Черкас 1859 р.

287. **Т. Г. Шевченко в Черкасах** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 42 – 49.

288. **Бас, В.** "А я в неволі !...". Черкаси / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., : 1989. – С. 196 – 213. : іл.

289. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 140 – 141. : іл.

290. **Грушкін, В.** Шевченкові стежини в Черкасах / В. Грушкін // Холод. Яр. – Черкаси, 2003. – Вип. 1. – С. 3 – 13.

291. **Шарапа, О.** Т. Г. Шевченко в Черкасах : [1859 р. Родина Цибульських] / Ольга Шарапа // Сім Муз. – 2009. – № 5. – С. 2.

292. **Юхно, Б.** Арештант біля самовара : [Т. Г. Шевченко в Черкасах, 1859 р. Купці Цибульські] // Юхно Б. Черкаські місторії. – Черкаси, 2011. – С. 169 – 174.

293. Те саме // Молодь Черкащини. – 2009. – 22 лип. – С. 6.

294. **Шевченко Т. Г. у м. Черкаси** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 988 – 989.

295. **Черкаси** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 337.

296. **Юхно, Б.** Цибульські : [родина черкас. купців, у яких перебував Т. Шевченко у 1859 р.] / Б. Юхно // Молодь Черкащини. – 2009. – 22 лип. – С. 6.

297. **Страшевич, В. Б.** Увічнення пам'яті Т. Г. Шевченка в Черкасах / В. Б. Страшевич // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 245 – 251.

298. **Музей "Кобзаря" Т. Г. Шевченка** [у Черкасах] : путівник. – Черкаси : Брама, 2004. – 16 с.

299. **Музей "Кобзаря" Т. Г. Шевченка** [в Черкасах] // Музеї України. – 2005. – № 3. – С. 48 – 52.

300. **Нестеренко, В. І.** Шевченківський зал в обласному краєзнавчому музеї / В. І. Нестеренко // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 207 – 213. – Бібліогр. : 10 назв.

301. **Займак, М. П.** Шевченкіана в Черкаському художньому музеї / М. П. Займак // Музейний альманах. – Черкаси, 2010. – С. 56 – 62.

Лозівка

302. **Шевченко, М.** Три дні у Лозівку : [гіпотези про перебування Т. Г. Шевченка у с. Лозівку Черкас. р-ну] / М. Шевченко // Черкас. край. – 2007. – 6 лип. – С. 16.

Мошни



Село Мошни. Спасо-Преображенська церква, яку відвідував Т. Шевченко

Вперше в повітовому містечку Мошни Т. Шевченко ймовірно був влітку 1843 р. Він гуляв по парку Воронцова, був біля бапти Святослава. Про це є запис у його щоденнику від 7.09.1857 р. Тоді ж він відвідав Мошнівський монастир, про який згадував у повісті "Близнецы". Улітку 1859 р. Шевченко двічі побував у Мошнях. Це був вимушений приїзд, пов'язаний з арештом поета. Тут він зробив малюнок "Краєвид у Мошнях", написав два листа до М. В. та М. О. Максимовичів. У Мошнях відбулася зустріч Шевченка з учнем першої Київської гімназії Василем Маслієм (Масловим), палким прихильником творчості Шевченка і майбутнім автором його першої біографії. Зберігся будиночок поляка Нагановського, де бував поет.

303. **Преснякова, В. В.** Т. Г. Шевченко в Мошнях / В. В. Преснякова, В. М. Прожога // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 151 – 160.

304. **Шевченко і Мошни** // Містечко ратників та майстрів : (з історії села Мошни). – К., 2008. – С. 64 – 65.

305. **Лист гімназиста Маслія до Т. Г. Шевченка** : [три зустрічі у Мошнях Т. Шевченка з гімназистом В. Маслієм] // Містечко ратників та майстрів : (з історії села Мошни). – К., 2008. – С. 98 – 99.

306. **Листи Т. Г. Шевченка до М. В. і М. О. Максимовичів** : [лип. 1859 р. Мошни, жовт. 1859 р. С.-Петербург] // Містечко ратників та майстрів : (з історії села Мошни). – К., 2008. – С. 98 – 99.

307. **Мошни** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 102 – 105.

308. **Бас, В.** "Минаючи убогі села...". Мошни / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., 1989. – С. 214 – 219. : іл.

309. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 142. : іл.

310. **Шевченко, М.** Мошногори він згадав і на Волзі / М. Шевченко // Черкас. край. – 2008. – 25 квіт. – С. 9.

311. **Шевченко Т. Г. у с. Мошнах** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 990 – 991.

312. **Мошни** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 11.

Чигиринський район

313. **Лазуренко, В.** Тарас Шевченко і Чигиринщина / Валентин Лазуренко // Лазуренко В. Історія Чигиринщини : (з найдавніших часів до сьогодення). – Черкаси, 2004. – С. 146 – 147.

314. **Кукса, Н.** Великий Кобзар і Чигиринщина / Н. Кукса // Чигирин. вісті. – 1997. – 13 берез.

315. **Шевченко Т. Г. на Чигиринщині** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 995.

316. **Брель, О. Т. Г.** Шевченко і археологічні пам'ятки Чигиринщини / О. Брель // Чигирин. вісті. – 2009. – 6 берез. – С. 6.

317. **Трощинська, О. І.** Чигиринщина в поетичному доробку Т. Г. Шевченка / О. І. Трощинська // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 130 – 139.

318. **Чепурна, І. В.** Образ великого Кобзаря в монументальній скульптурі Чигиринщини / І. В. Чепурна // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 231 – 235.

Холодний Яр



*В яру колись гайдамаки
Табором стояли,
Лагодили самопали,
Ратища стругали,
У Яр тойді сходилися,
Мов із христа зняті,
Батько з сином і брат з братом –
Одностайне стати
На ворога лукавого...*

*Т. Шевченко
"Холодний Яр"*

Про лісове урочище Холодний Яр малий Тарас чув від діда Івана, який згадував про народне повстання "Коліївщину". У 1843 та 1845 роках Шевченко побував у Холодному Яру. Зробив малюнок "Мотрин монастир" (1845). Холодний Яр оспівав у поезії "Холодний Яр" та поемі "Гайдамаки".

319. **Холодний Яр** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 110.

320. **Бас, В.** "І повіє огонь новий з Холодного Яру..." / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., : 1989. – С. 170 – 177. : іл.

321. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 137. : іл.

322. **Скрипник, А.** Примарилося на чужині... : Шевченків шлях до Холодного Яру / Анатолій Скрипник // Черкаський край – земля Богдана і Тараса. – К., 2002. – С. 81 – 120.

323. **Холодний Яр** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 323.

Чигирин



Т.Г. Шевченко. Чигирин з Суботівського шляху.
1845.

Чигирине, Чигирине,
Все на світі гине,
І святая твоя слава,
Як пилина, лине.

Т. Шевченко
"Чигирине, Чигирине..."

У м. Чигирині, колишній
столиці козацької України,

Т. Шевченко побував у 1843 та

1845 роках. Він цікавив його як місто, пов'язане з життям і діяльністю Б. Хмельницького. Під враженням від перебування в Чигирині він створює рисунок "Дари в Чигирині 1649 року" та офорт під такою ж назвою, малює краєвиди: "Чигиринський дівочий монастир" та "Чигирин з Суботівського шляху", поет присвятив Чигирину вірш "Чигирине, Чигирине". Згадується місто в поемах "Гайдамаки" та "Княжна", у поезіях "У неділеньку святую", "Заступила чорна хмара", "Хустина", драмі "Назар Стодоля".

324. **Чигирин** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 106 – 107, 110 – 113.

325. **Бас, В.** "Чигирине, Чигирине, мій друже єдиний...". Чигирин / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., : 1989. – С. 186 – 195. : іл.

326. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 138 – 139. : іл.

327. **Пономаренко, М.** Кобзар у Чигирині / М. Пономаренко // Зоря комунізму. – 1981. – 14 берез.

328. **Чигирин** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 345.

329. **Калиновська, Т.** Богданова гора : [м. Чигирин і Б. Хмельницький в житті і творчості Шевченка] / Тетяна Калиновська // Черкас. край. – 2012. – 5 жовт. – С. 5.

Суботів



Стоїть в селі Суботові
На горі високій
Домовина України –
Широка, глибока.
Ото церков Богданова.
Там-то він молився,
Щоб москаль добром і лихом
З козаком ділився.

Т. Шевченко
"Великий льох"

У родинному маєтку Б. Хмельницького, що в с. Суботові, Шевченко бував у 1843 та 1845 роках. Під час другого свого приїзду зробив малюнки "Богданова церква в Суботові", "Богданові руїни в Суботові", "Кам'яні Христи в Суботові" та "Будинок Хмельницького в Суботові" (останній не зберігся). Суботові присвячені поезії "Стоїть в селі Суботові", "Заступила чорна хмара", згадки про село є у містерії "Великий льох" та у Щоденнику. До нашого часу збереглася Іллінська (Богданова, як її називає поет) церква, в якій відновлено іконостас часів Б. Хмельницького.

330. **Суботів** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 108 – 109, 111.

331. **Бас, В.** "Стоїть в селі Суботові...". Суботів / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., : 1989. – С. 178 – 185.

Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 135.

332. **Суботів** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 246.

333. **Кукса, Н. В.** Суботів у поетично-мистецьких творах Т. Г. Шевченка / Н. В. Кукса // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 115 – 121.

Головківка

334. **Білошапка, В. В.** Т. Г. Шевченко в селі Головківка на Чигиринщині (за народними переказами) / В. В. Білошапка // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 185 – 190.

335. **Кузик, Б.** Тарасові шляхи не заросли полином забуття : [нар. перекази про перебування Т. Шевченка у с. Головківці] / Борис Кузик, Василь Білошапка // Кузик Б. Головківка – серце Холодного Яру. – К., 2004. – С. 122 – 135.

Медведівка

336. **Медведівка** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 110.

337. **Шмиголь, М.** Тарас Шевченко і Медведівка : легенди і дійсність / М. Шмиголь // Зоря комунізму. – 1989. – 22 квіт., 11 трав.

Мельники

338. **Мельники** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 110.

Шполянський район

За спогадами Ф. Лебединцева, Шевченко в дитинстві, коли був наймитом у кирилівського дяка Петра Богорського, а згодом у місцевого священика Григорія Кошиця, часто їздив у містечка Шпола і Бурти на базари продавати сливи, груші і дині. Було це в 1826 – 1827 рр.

339. **Шевчук, В. В.** Т. Г. Шевченко на Шполянщині / В. В. Шевчук // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 113 – 114.

Шпола

340. **Шпола** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 114 – 115.

341. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Шпола – с. 85 – 87.

342. Те саме // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 133.

343. **Шевченко Т. Г. у м. Шполі** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 989.

344. **Шпола** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1977. – Т. 2. – С. 391.

345. **Демченко, В. В.** Історія першого пам'ятника Т. Г. Шевченку в місті Шпола / В. В. Демченко // Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф. ... [Черкаси, 25 лют. 2009 р.]. – Черкаси, 2010. – С. 300 – 304.

Бурти

346. **Бурти** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 116.

347. **Бурти** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 96.

Лебедин



Лебединський Георгіївський монастир

Восьмирічний Тарас прибув у Лебедин 1822 р. разом зі старшою сестрою Катериною, яка збиралася заміж і, за тодішнім звичаєм, пішла на прощу в Лебединський Свято-Миколаївський жіночий монастир. А у чоловічому Георгіївському монастирі

вони слухали розповіді монаха про Коліївщину. Саме тут, за словами

Шевченка, зародилася ідея майбутньої поеми "Гайдамаки". Не випадково один з розділів твору називається "Лебедин".

348. **Лебедин** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 116 – 118.

349. **Бас, В.** Шевченків край : фотопутівник / Віталій Бас. – К. : Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл.
Лебедин – с. 88 – 90.

350. **Скрипник, А. М.** Тарас Шевченко й Лебединський монастир / А. М. Скрипник // Шполян. вісті. – 2003. – 29 лип. – С. 2 – 3.

351. **Храбан, Г.** Т. Г. Шевченко був у Лебедині [1822 р.] / Г. Храбан // Шполян. вісті. – 1989. – 25 лют.

352. **Шевченко Т. Г. у м. Лебедині** // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 987 – 988.

353. **Лебедин** // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 346.

Канів – місце вічного спочинку Поета



Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій...

Т. Шевченко
"Заповіт"

Канів – святе для кожного українця місце, місце, де похований Т. Г. Шевченко. Це старовинне місто музеїв, заповідників, пам'яток історії, індустріальний і культурний центр України.

Виконуючи доручення Київської археологічної комісії, Шевченко, як гадають дослідники його життя і творчості, приїжджав до Канева в 1845 р. з Переяслава.

Поет згадає Канів у своїх листах, поемі "Гайдамаки" та в містечерії "Великий льох". Влітку 1859 р., приїхавши до Канева, Шевченко оглянув місто і його околиці, намалював краєвид "Коло Канева". На одній з канівських гір поет хотів поселитися назавжди. Дізнавшись від брата і свояка В. Г. Шевченка, що можна купити ділянку землі на околиці міста, він навіть послав йому 1000 карбованців і план майбутньої хати, який він сам накреслив. Та ця мрія поета не здійснилася.

22 травня 1861 року Канівська земля прийняла на вічний спочинок геніального сина українського народу.

354. **Жадько, В. О.** Іду за Шевченком. Від Києва до Канева / Віктор Жадько. – [К. : Експрес-Поліграф, 2010]. – 127 с. : іл.

355. **Канів** // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 68 – 73. : іл.

356. **Бас, В.** "Гори мої високі...". Канів / Віталій Бас // Бас В. Шевченків край : фотопутівник. – К., : 1989. – С. 242 – 251.

357. Бас, В. В. "... На оновленій землі". Канів / Віталій Бас // Т. Г. Шевченко в творах і картинах. – [Черкаси, 2008]. – С. 149 – 150.

358. Сорокопуд, І. І. Канів / І. І. Сорокопуд // Шевченківський словник : [у 2 т.]. – К., 1976. – Т. 1. – С. 275.

Перепоховання Т. Г. Шевченка



Уволили твою волю
Українські діти.
На Чернечу несуть гору,
Де ти хотів жити...

М. Максимович
"На похорон Т. Гр. Шевченка
під Каневом"

359. ["Привітай же, моя ненько, моя Україно..."] : [книга-літопис / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Черкас. обл. держ. адмін., Черкас. обл. рада ; упоряд. Дмитренко В. І., Новицький М. Л.]. – [Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2011]. – 192 с.

До 150-річчя перепоховання тлінних останків Великого Кобзаря в Україні.

360. Місто Канів – місце вічного спочинку поета // Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі. – Черкаси, 2012. – С. 124 – 145.

361. Честаховский, Г. Н. Письма, писанные в 1861-м году о похоронах поэта Шевченка / Г. Н. Честаховский // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 443 – 461, 580 – 581.

362. Щепанська, Н. Спогади про похорони Шевченка / Н. Щепанська // Шевченків край : іст.-культуролог. нариси. – К., 2005. – С. 226 – 229.

363. Чалый, М. К. Похорони Т. Г. Шевченко на Украине / М. К. Чалый // Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 437 – 443.

364. Дзюба, І. В Україні – назавжди : [перепоховання Т. Шевченка] / І. Дзюба // Культура і життя. – 2009. – 20 трав. – С. 5.

365. Калиновська, Т. А на горі, на самій кручі... [перепоховання праху Т. Шевченка на Чернечій горі у Каневі 22 трав. 1861 р.] / Т. Калиновська, П. Жук // Черкас. край. – 2012. – 23 трав. – С. 14.

366. Шлях Т. Г. Шевченка у домовині із Санкт-Петербурга до Канева // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 1006 – 1008.

367. Лепкий, Б. Вшанування пам'яті Тараса Шевченка на Чернечій горі / Б. Лепкий // Шевченків край : іст.-культуролог. нариси. – К., 2005. – С. 230 – 233. : іл.

Шевченківський національний заповідник



Немає в світі другої такої
могили, як ся, бо немає
другого поета, щоб так,
як Шевченко, був серцем
свого народу і краю.

Б. Грінченко

У 1925 р. постановою уряду України в районі Тарасової гори було створено музей-заповідник "Могила Т. Г. Шевченка" площею 20 гектарів. У 1939 р. на могилі виріс відомий тепер у всьому світі пам'ятник, створений за проектом скульптора М. Манізера та архітектора Е. Левінсона. Перший народний музей Т. Г. Шевченка виник у спеціально збудований хаті сторожа і доглядача могили І. О. Ядловського у 1884 р. Цього справжнього подвижника і хранителя народної святині за його проханням поховано на Тарасовій горі. В 1991 р. відновлено хату І. О. Ядловського. Тепер у ній працює перший народний музей Кобзаря "Тарасова світлиця". Сучасний музей Т. Шевченка відкрито на Тарасовій горі у 1939 р. Автори проекту – архітектори В. Кричевський і П. Костирко. У 2010 р. було реконструйовано музей, створено нову експозицію (автор – Л. Скорик).

368. **На Тарасовій горі = На Тарасовой горе = On Tarasova hora = Auf dem Taras Berg** : [путівник Шевч. нац. заповідника в м. Каневі] / Шевченк. нац. заповідник ; [авт. -упоряд. В. Авраменко та ін.]. – Черкаси : Брама-Україна, 2011. – 79 с. : іл.

Текст укр., рос., англ., нім.

369. **Танана, Р.** Серце України там, де спочиває Тарас Шевченко : [Шевченків. нац. заповіднику в Каневі – 80 років] / Р. Танана // Черкас. край. – 2002. – 17 серп. – С. 5.

370. **Голота, Л.** "Людина тут глибшає в думках, чистішає в помислах" : [Тарасова гора] / Л. Голота // Слово Просвіти. – 2011. – 10 / 16 берез. (№ 10). – С. 8 – 9.

371. **Коломієць, В.** Духовна вершина українського народу : [могила Т. Шевченка у м. Каневі] / В. Коломієць // Уряд. кур'єр. – 2011. – 29 квіт. – С. 8 – 9.

372. **Тарахан-Берега, З.** Святиня : наук. -іст. літопис Тарасової Гори / З. Тарахан-Берега. – К. : Родовід, 1998. – 543 с. : іл.

Книга присвячена історії Шевченкової могили – духовного храму українського народу. Вона народилася внаслідок глибокого осмислення її автором величезної кількості документальних, історичних, літературних, мемуарних і фольклорних джерел та власних спостережень. Науково-документальна та водночас натхненно написана книга звернена до всіх шанувальників Генія, яким дорога національна Святиня.

373. **Шевченківський національний заповідник** / [авт. тексту С. А. Брижицька]. – [Канів : Містер Піксель, 2011]. – 23 с. : іл.

Музей Т. Шевченка після реконструкції. Нова експозиція музею.

374. **Шевченківський національний заповідник.** Експозиція музею Т. Г. Шевченка. – Черкаси : Бізнес-стиль, 2012. – 11 с.

375. **Брижицька, С.** "Це як хорал Баха..." : [експозиція музею Т. Г. Шевченка в Каневі] / С. Брижицька // Уклін Кобзареві : альманах. – [Черкаси, 2011]. – С. 32 – 33.

376. **Яцюк, В. М.** "І Дніпро, і кручі..." : Шевченкова могила [Образотворчий матеріал] : [листівки] / Володимир Яцюк // Яцюк В. М. "Не забудьте пом'янути..." : шевченківська листівка, як пам'ятка історії та культури, 1890 – 1940. – К., 2004. – Розд. XII. – С. 430 – 477.

Тарасова світлиця – перший народний музей Кобзаря



*Світлиця, світлиця, мов ока зіниця,
Віконцями ясними в світ.
Стоїш на горі, як духовна скарбниця,
Як Божий нев'янучий цвіт.*

Н. Костюк

377. **Танана, Р. В.** Тарасова світлиця / Р. В. Танана ; Черкас. обл. держ. адм.; Шевч. нац. заповідник. – Черкаси : Вертикаль, 2011. – 159 с. : іл.

Перший народний музей Т. Шевченка на Чернечій горі у Каневі.

378. **Танана, Р.** Тут Шевченків дух і пахощі України : [музей "Тарасова світлиця"] / Р. Танана // Уклін Кобзареві : альманах. – [Черкаси, 2011]. – С. 48 – 52.

379. **Тарахан-Берега, З.** Перший народний музей. Портрет для Тарасової світлиці // Тарахан-Берега З. Святиня. – К., 1998. – С. 162 – 171.

* * *

380. **Шевченкова алея** [паркової скульптури у м. Каневі] // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. В. Жадько. – К., 2010. – С. 998.

*Охоронець Шевченкової могили
Іван Олексійович Ядловський*



*Людина, котрій доля не судила
Гучної слави у потоці літ.
На Канівській горі його могила,
Біля Тараса близько, в тіні віт.*

*П. Ротач
Іван Ядловський*

381. **Довголітній хранитель Шевченкової могили Іван Олексійович Ядловський (1846 – 1933)** : [буклет] / Шевченків. нац. заповідник ; [авт. тексту Р. В. Танана ; фото І. Ф. Синящого]. – [Вид. 2-ге, допов.]. – [Черкаси : Кандич С. Г., 2008]. – 1 арк. : фотогр.

382. **Тарахан-Берега, З.** Охоронець Шевченкової могили : [Іван Олексійович Ядловський. 1846 – 1933] / Зінаїда Тарахан-Берега // Тарахан-Берега З. Святиня : наук. -іст. літопис Тарасової Гори. – К., 1998. – С. 363 – 375. : іл.

383. **Білокінь, О.** Живе слово Ядловського / Ольга Білокінь // Вісн. Черкас. ун-ту. – Черкаси, 2009. – Вип. 168. – С. 149 – 158. – Бібліогр. : с. 158.

Іменний покажчик

До іменного покажчика включені прізвища авторів, укладачів, редакторів та всі імена, які згадуються в анотаціях. Якщо номер бібліографічного опису взято в дужки, то це означає, що цей документ розповідає про дану особу.

Авраменко В. 194, 368
Афанасьєв-Чужбинський А. С. 133

Бас В. 4, 5, 56, 62, 81, 82, 97, 106, 116, 117, 126, 127, 136, 137, 144, 145, 156, 157, 160, 161, 167, 168, 171, 172, 177, 186, 187, 191, 200, 209, 215, 227, 232, 233, 239, 241, 251, 252, 267, 275, 278, 288, 289, 308, 309, 320, 321, 325, 326, 331, 341, 342, 349, 356, 357, 380

Безверщенко І. 253
Безуглий В. 28, 50
Беляшевський Н. Ф. 210, 211
Білецький Ф. 89, 147
Білокінь О. 382
Білошапка В. В. 334, 335
Богорський П. Ф. (78)
Бойко Я. І. (76)
Бондаренко Л. 184
Бондаренко О. 42
Борщ М. І. 33
Брель О. 316
Брижицька С. А. 373, 375
Бруслиновський Є. 197

Василенко О. 80
Веретільник О. В. 283, 284

Ведіна В. П. 275
Віргущ Н. 129
Волховська Т. Г. (142)

Галат М. 220
Голота Л. 370
Грушкін В. 290
Гудченко З. 67
Гулак Т. 68
Гулак-Артемівський С. (101), (102)

Давиденко В. 44
Демченко В. В. 345
Демчук М. 247, 249
Даниленко О. 279
Деркач Б. 142
Дзюба І. 364
Дмитренко В. І. 359
Дмитренко О. І. 40, 83
Дорош Р. М. 175
Дяглюк О. 108

Енгельгардт П. В. (86 – 91)
Енгельгардти (86 – 89)

Жадько В. О. 2, 58, 71, 75, 192, 202, 212, 217, 224, 235, 245, 255, 261, 262, 294, 311, 315, 343, 352, 354, 366

Жук П. 140
 Жур П. В. 9, 163, 229

Заболотня О. 92
 Займак М. П. 301
 Залеський Б. (275)
 Звіряка А. 39
 Зінчук Л. 142
 Зленко Г. 76, 91, 123, 151, 188

Іщенко Б. К. 72

Калиновська Т. 25, 110, 140, 329, 365
 Качалаба П. В. 260
 Кирей В. 29
 Кінько А. М. 59, 112
 Кінько Т. 111
 Клименко Т. А. 35
 Коваленко А. П. 265, 266
 Коваленко О. С. (163)
 Колесникова К. 237
 Коломієць В. 371
 Кондратюк А. 234
 Кониський О. 11
 Красицька К. (128 – 131)
 Красицькі (128)
 Крижанівський П. 109
 Крупач О. В. 12, 80
 Кузик Б. 335
 Кукса Н. 314, 333

Лавріненко Н. 46
 Лазаревський А. М. 65
 Лазуренко В. 313
 Лебединцев Ф. 64
 Лепкий Б. 367

Лисенко М. 61
 Лубко М. 254
 Луценко Т. Г. 114
 Лячинський С. С. 23

Максимович М. (214 – 221), (306)
 Максимович М. В. (222), (306)
 Малиновський М. 276
 Мальована В. 131
 Маслій В. 305
 Масненко В. 69
 Мельниченко В. 7, 30, 36, 37, 282
 Метик Л. І. 13, 121
 Миколенко Л. 259
 Мицик В. 271
 Мулявко Л. Д. 63

Нераденко Т. 14, 15
 Нестеренко В. І. 300
 Новицький М. Л. 359

Обеременко А. (261, 262)
 Овчар П. 244, 258
 Одокієнко І. 46
 Олександрів О. 285, 286
 Орлова Н. 78
 Осипенко О. 102

Павленко Г. 182
 Паламарчук Г. 101
 Палій А. 280
 Панченко Н. 57
 Пахаренко В. 33
 Поліщук В. 32
 Пономаренко М. Ф. 16, 93, 174, 179, 180, 327
 Преснякова В. В. 303

Прилуцька І. О. 6
 Прилуцький О. І. 6
 Прожога В. М. 303

Ракшанов В. 69
 Ровінчук Л. 94
 Розіна Н. В. 22

Савісько В. С. 31
 Симиренко П. Ф. (104 – 111)
 Синяцкокий І. Ф. 381
 Скрипник А. М. 322, 350
 Сліпець В. 17
 Смілянська В. 70
 Сокур Л. А. 26
 Сорокопуд І. 195, 198, 358
 Соса П. П. 282
 Стеценко В. І. 103
 Стоноженко Н. 201
 Страшевич В. Б. 297

Танана Р. 369, 377, 379, 381
 Тарахан-Берега З. 206, 207, 372, 380, 383
 Татарин А. 219
 Тихомир В. П. 24
 Томілович Л. В. 86, 87
 Третяков О. 45
 Трощинська О. І. 317

Урсалова К. І. 39

Федоренко П. 214
 Філіпович Т. 194

Хмельницький Б. (324 – 329)

Хоткевич Г. 88
 Храбан Г. 351

Цибульські (282 – 299)

Чабан А. Ю. 1
 Чалий М. К. 10, 66, 104, 230, 363
 Чепурна І. В. 318
 Черевко О. 7, 57
 Честаховський Г. Н. 361
 Чос В. 90, 96, 98

Шарапа О. 291
 Шаховський С. М. 221
 Шевченко Варфоломій (229 – 237)
 Шевченко В. В. 138, 139
 Шевченко Г. І. (73)
 Шевченко І. А. (77)
 Шевченко К. Я. (74), (75)
 Шевченко Л. 41, 49
 Шевченко М. 18, 302, 310
 Шевчук В. В. 339
 Шевчук В. О. 8, 135
 Шмиголь М. 337

Щепанська Н. 362
 Щербак І. В. 128
 Щербатюк В. 246, 248, 257
 Щербина М. 34

Юхно Б. 292, 293, 296

Ядловський І. О. (381 – 383)
 Яковина О. 99
 Яцюк В. М. 53, 376

Географічний покажчик

Боровикове Звенигород. р-ну 4, 9, 148, 149
Будище Звенигород. р-ну 2, 4, 6 – 9, 11, 39 – 46, 51, 52, 79 – 91
Будище Лисян. р-ну 2, 258, 259
Бурти Шполян. р-ну 2, 4, 8, 9, 11, 346, 347
Вербівка Городищен. р-ну 4, 112, 113
Верещаки Лисян. р-ну 9
Вершачі Чигирин. р-ну 2
Вільшана Городищен. р-ну 2, 4, 7, 8, 9, 11, 39, 42, 114 – 121
Воронівка Городищен. р-ну 4, 122 – 124
Гарбузин Корсунь-Шевченків. р-ну 4, 238, 239
Гельмязів Золотоніс. р-ну 182
Головківка Чигирин. р-ну 334, 335
Городище 4, 9, 11, 95 – 102
Городищина 92, 93, 94
Гудзівка Звенигород. р-ну 4, 150 – 152
Дашуківка Лисян. р-ну 2
Жаботин Кам'ян. р-ну 4, 187 – 189
Журавка Городищен. р-ну 9
Звенигородка 2, 4, 7, 11, 143 – 147
Звенигородщина 9

Зелена Діброва Городищен. р-ну 2, 4, 6, 7, 9, 11, 125 – 131
Золотоніщина 174
Золотоноша 2, 4, 176 – 181
Іванівка Уман. р-ну 2
Каленики Золотоніс. р-ну 183
Кам'янка 2, 4, 185, 186
Кам'янщина 184
Канів 2, 4, 6 – 9, 11, 17, 354 – 383
Канівщина 124, 195
Келеберда Канів. р-ну 2, 196, 197
Княжа Звенигород. р-ну 4, 153, 154
Ковалівка Драбів. р-ну 2, 9
Козацьке Звенигород. р-ну 2, 4, 9
Корсунь-Шевченківський 2, 4, 6 – 9, 11, 229 – 237
Криві Коліна Тальнів. р-ну 2
Лебедин Шполян. р-ну 2, 4, 348 – 353
Леськи Черкас. р-ну 2
Лип'янка Шполян. р-ну 2
Лисянка 2, 4, 7, 9, 11, 250 – 257
Лисянщина 246 – 249
Лозівка Черкас. р-ну 302
Лузанівка Кам'ян. р-ну 2, 4, 9, 190
Лука Канів. р-ну 198
Майданівка Звенигород. р-ну 4, 9, 155 – 158
Маньківка 2
Маньківщина 260

Медведівка Чигирин. р-ну 4, 336, 337
Межиріч Канів. р-ну 2, 4, 8, 9, 11, 199 – 203
Мельники Чигирин. р-ну 2, 4, 338
Мліїв Городищен. р-ну 2, 4, 8, 9, 103 – 111
Мойсівка Драбів. р-ну 2, 8, 9, 11, 133 – 142
Мокра Калигірка Катеринопол. р-ну 2
Монастирок Канів. р-ну 204, 205
Моринці Звенигород. р-ну 4, 7 – 11, 17, 39 – 46, 51, 52
Мотронинський монастир 9, 319 – 323
Мошни Черкас. р-ну 2, 4, 6, 8, 9, 11, 303 – 312
Оксанина Уман. р-ну 2
Пединівка Звенигород. р-ну 4, 9, 11, 159 – 163
Пекарі Канів. р-ну 2, 4, 9, 11, 206 – 213
Попудня Монастирищен. р-ну 2
Поташ Тальнів. р-ну 2
Прохорівка Канів. р-ну 2, 4, 7, 9, 11, 214 – 222
Ризине Звенигород. р-ну 2, 4, 164, 165
Родниківка Уман. р-ну 2
Русалівка Маньків. р-ну 2, 4, 261 – 264
Руська Поляна Черкас. р-ну 2

Сабадаш Жашків. р-ну 2
Самгородок Смілян. р-ну 2
Сегединці Городищен. р-ну 9
Сердюківка Смілян. р-ну 269
Сміла 2, 4, 7, 267, 268
Смілянщина 265, 266
Стеблів Корсунь-Шевченків. р-ну 4, 9, 240 – 242
Суботів Чигирин. р-ну 2, 4, 8, 9, 11, 330 – 333
Сушки Канів. р-ну 223, 224
Тальне 4, 272 – 275
Тальнівщина 270, 271
Тарасівка Звенигород. р-ну 2, 4, 9, 11, 166 – 169
Трахтемирів Канів. р-ну 8, 11, 225
Уманщина 9
Умань 2, 4, 11, 276 – 281
Хлипнівка Звенигород. р-ну 2, 4, 9, 11, 170 – 173
Хмільна Канів. р-ну 4, 226 – 228
Холодний Яр 2, 4, 9, 319 – 323
Христинівка 2
Червона Слобода Черкас. р-ну 2
Червоний Кут Жашків. р-ну 2
Черкаси 2, 4, 6, 7, 9, 11, 282 – 301
Чигирин 2, 4, 7, 8, 9, 11, 324 – 329
Чигиринщина 313 – 318
Шевченкове (Кирилівка) Звенигород. р-ну 2, 4, 6, 7 – 11, 39 – 54, 60 – 78
Шендерівка Корсунь-Шевченків. р-ну 2, 243 – 245
Шпола 2, 4, 7, 8, 9, 11, 340 – 345
Шполянщина 339
Шрамківка Драбів. р-ну 2

Зміст

Від укладача	3
Поліщук В. Дороговкази на Тарасових шляхах.....	5
Черкащина – земля, освячена великим іменем	6
Вшанування пам'яті Кобзаря.....	10
Край, де народився геній	11
Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка".....	11
Моринці.....	14
Шевченкове.....	15
Будище.....	18
Тарасові шляхи на Черкащині	19
Городищенський район	19
Городище.....	20
Мліїв.....	21
Вербівка.....	22
Вільшана.....	22
Воронівка.....	23
Зелена Діброва.....	23
Драбівський район	24
Мойсівка.....	24
Звенигородський район	26
Звенигородка.....	26
Боровикове.....	26
Гудзівка.....	27
Княжа.....	27
Майданівка.....	27
Пединівка.....	28
Ризине.....	29
Тарасівка.....	29
Хлипнівка.....	29
Золотоніський район	30
Золотоноша.....	30
Гельмязів.....	31

Каленики.....	31
Кам'янський район	31
Кам'янка.....	31
Жаботин.....	31
Лузанівка.....	32
Канівський район	32
Келеберда.....	32
Лука.....	33
Межиріч.....	33
Монастирок.....	34
Пекарі.....	34
Прохорівка.....	35
Сушки.....	37
Трахтемирів.....	37
Хмільна.....	37
Корсунь-Шевченківський район	37
Корсунь-Шевченківський.....	37
Гарбузин.....	39
Стеблів.....	39
Шендерівка.....	39
Лисянський район	40
Лисянка.....	40
Будище.....	41
Маньківський район	42
Русалівка.....	42
Смілянський район	42
Сміла.....	43
Сердюківка.....	43
Тальнівський район	43
Тальне.....	43
Уманський район	44
Умань.....	44
Черкаський район	45
Черкаси.....	45
Лозівок.....	47
Мошни.....	48

Чигиринський район.....	49
Холодний Яр.....	50
Чигирин.....	51
Суботів.....	52
Головківка.....	53
Медведівка.....	53
Мельники.....	53
Шполянський район.....	53
Шпола.....	54
Бурти.....	54
Лебедин.....	55
Канів – місце вічного спочинку Поета.....	56
Перепоховання Т. Г. Шевченка.....	57
Шевченківський національний заповідник.....	58
Тарасова світлиця – перший народний музей Кобзаря.....	60
Охоронець Шевченкової могили Іван Олексійович Ядловський.....	61
Іменний показчик.....	62
Географічний показчик.....	65